

Noe om sølv og klokker – sverd og kniver – og om Draugen

Av Helge Øi

Dette er i utgangspunktet et arbeidsnotat utarbeidet for å få oversikt over «sølvsmid-anene» til Alma Edvardsen/Tobiassen (1892-1976). Hun var født og oppvokst i en fiskerfamilie på egg- og dunværet Kvitingan sørvest for Torghatten. I 1914 kom hun til Sklinna – et fyr utenfor Leka - hvor hun var barnepike hos fyrvokteren. Da hun fikk annet tjenestested, flyttet familien inn til Leka og Alma fulgte med. Her traff hun Johan Tobiassen som hun giftet seg med i 1915. Notatet tar for seg Almas aner fra kunstsmeden Hans Andersen (1736 -1810) på Helløya i Brønnøy og følger fem generasjoner (inkludert en sidelinje) ned til hennes familie på Kvitingan. Kildemateriale er i alt vesentlig oppgitt i fotnotene. Slektslinjene er samlet i en egen database tilgjengelig på [www.¹](http://www.lekaslekt.com)

Bildet ovenfor er tatt omkring 1902 og kunne være fra et hvilket som helst borgerlig miljø på den tiden. Det viser imidlertid en fiskerfamilie som bodde på den lille Vesterøya i småværet Kvitingan like sør for Torghatten. Foruten foreldrene - Marie og Edvard – ser vi 10 barn i alderen 2 til 19 år (Alma nr. 3 fra venstre). Edvard er fisker og har selv satt opp hus og naust samt fjøs til ei ku på øya – egentlig bare en stor holme. Når sønnene ble gamle nok måtte de bistå med så vel fisket som øvrig forefallende arbeide i den forbindelse. Døtrene hjalp moren med de huslige syslene og med søm. I tillegg tok de vare på den eldste av søsknene – Amanda – som var psykisk utviklingshemmet.²

Edvard døde av giktfeber fire år etter at bildet ble tatt og familien ble nødt til å klare seg selv. Legg merke til klærne. De har Marie sydd. Hun hadde et vel utviklet talent for håndverk i tillegg til at hun må ha vært en god administrator. Ved folketellingen 1910 bodde alle barna fortsatt hjemme.³ De to eldste sønnene er fiskere og Marie har systue som forsyner folk på øyene omkring. Hun syslet også

¹ "lekaslekt.com"; TNG, Darrin Lythgoe, 2001-2015 (se også "lekamoya.no")

² Hydrocephalus; på folkemunne kalt «vannhode».

³ Folketellingen 1910; Nordland, Brønnøy, Kvitingan.

som skomaker og så sent som i 2015 var det barnebarn som husket de hadde fottøy som bestemoren hadde laget.⁴ Familien ute på det lille været er forøvrig beskrevet i en artikkel i Brønnøysund Avis, mai 1985.⁵

Færingen var det tradisjonelle framkomstmiddelet for beboerne langs nordlandskysten. Fra Kvitingan til Brønnøysund er det åtte sjømil. En god avstand med årer eller seil for å komme til kirke eller andre forehavender i distriktets administrative senter. Ikke langt fra byen ligger Kvaløya – i sin tid et stort og aktivt handelssted.⁶ Her sørget kjøpmannen for at almuen fikk sine nødvendige forsyninger. Ofte på kreditt som han avregnet mot fisk i mange varianter - tran, dun og egg – for noen også hjemmegjorte tekstiler.

Notatet tar i hovedsak for seg personer som levde i seklet mellom 1800 og 1900. I dette tidsrommet – før pengehusholdningen for alvor tar til – hadde livsforholdene i det hålogalandske øysamfunnet mye godt vært uforanderlige «i manns minne». Husholdningene var avhengige av det naturen kunne gi fra seg. Nøysomhet var ikke bare en dyd av nødvendighet, men også en selvfølge. Utenforstående ville kalle livet på utværene for et evig slit – en kamp for tilværelsen. Men for de som var født inn i denne livsformen var det hverdagen. Livet bare var slik og det nyttet ikke mye å filosofere over skjebnen. Havet krevde, men samtidig var det havet som ga - føde og levebrød.

Dersom vi reiser to-tre sjømil nordøstover fra Vesterøya, kommer vi til **Helløya**. Den ligger ved sørøstsiden av Torget, vest for «Hatten» og er adskillig større enn øyene på Kvitingan – nesten 2 km². På lavvann kan en gå tørrskodd over valen som forbinder øya til Torget. Herfra kan en ta seg til fots mot Toft eller Brønnøy. Sjøveien til Brønnøysund er omtrent 8 nautiske mil – enten forbi Toft på vestsiden eller opp Torgfjorden på østsiden.

Fra gammelt av har det vært beboelse på Helløya.⁷ På nordsiden ligger en del små og større holmer som i tidligere tider hørte inn under eiendommen. Det bodde folk på en av dem – Rognholmen. Så sent som i 1960-årene var gårdsbruket på hovedøya fortsatt i drift, men nå er de fleste husene borte. Bare en flokk Herefordkveg og noen sauer av gammelnorsk rase beiter der ute største delen av året.

Men det har ikke alltid vært slik. På Helløya og de tilhørende plassene (Lundervika og Rognholmen) bodde det fra slutten av 1700-tallet og vel 120 år framover en bemerkelsesverdig familie som fostret flere kunsthåndverkere. I sin tid var de kjente for sine metallarbeider - særlig i sølv. Noen av dem, ofte kvinner, var også dyktige knivmakere. I 1848 skriver John A. Nordhuus i sin «Beskrivelse over Brønnøe Hovedsogn» om Helløya:

*«Her boede den i alle Metalleres Smelting og Støbning særdeles kyndige mand **Hans Andersen**, for omtrent 60 Aar siden. Han forferdigede forskjellige Kunstarbeider, saasom Laase med flere Nøgler, Saxe der klippede av sig selv, og stueuhre med meget Mere».*⁸

---

⁴ Margot Engan, personlig kommunikasjon, 2015.

⁵ Paul Tjønnøy «Gjensyn med Vesterøya», Brønnøysund Avis 13. mai 1985

⁶ N.A. Ytreberg «Nordnorske handelssteder», Trondheim 1941, s. 176-180

⁷ Nevnt i Olav Engebregtsens jordebok i 1530. (Som «Prebendegods» må gården ha vært adskillig eldre.)

⁸ John A. Nordhuus «Beskrivelse over Brønnøe Hovedsogn» 1848 / «Brønnøy Gård og slekt» b. III s. 105

Hans Andersen (1736-1810) var født i Vefsn og døpt i Dolstad kirke (Mosjøen).⁹ Han var utdannet gullsmed i Bergen og kom til Brønnøy en gang i 1760-årene hvor han etter hvert slo seg ned på Helløya. I 1767 giftet han seg med **Berit Ellevsdtr. Berg** (1733-1797) og de fikk datteren **Margrethe** i 1769. Flere barn ble det ikke.

Om Hans er det overlevert flere historier. Blant andre gjenstander laget han i sølv en rokk så liten at den fikk plass i et eggeskall. En gang hadde han med seg noen av sine arbeider til Trondheim. Han viste dem fram for salg og blant de interesserte var en offiser som ikke fikk seg til å tro at Hans kunne smi så godt at det ikke ble synlige merker etter bearbeidelsen. Offiserens sabel ble brukket og kunstsmeden fra Helløya fikk tid på seg til neste dag med å få den hel igjen. På Bakklandet fikk han tilgang til ei smie med tjenelig verktøy og tok fatt på arbeidet. Dagen etter kom offiseren igjen. Han så lenge på sabelen og følte etter smimerker, men fant ingen. Da måtte soldaten innrømme at våpnet var like godt som før. Hans fikk ros for å være den beste smeden han hadde truffet på.¹⁰

Margrethe Hansdatter (1769-1845) ble gift med **Ludvig Pedersen** (1759-1850) fra Tjøtta. Om han vet vi at han var skomaker med mer enn allmenn vitebegjærlighet og antagelig også enkelte vidløftige prosjekter. I et intervju i Aftenposten 1942 forteller redaktør Anders Mehlum (som i sin unge år var lærer på Torgnes) om det første forsøket med glidefly i Brønnøy. *«En Ludvig fra Helløya hadde interesse for fysikk og hadde laget seg noen vinger. Fra stuetaket fløy Ludvig utover gårdsrommet - kom imidlertid ikke langt og landet i en gjødseldunge. Om det ble gjort flere flyveforsøk i Brønnøy vet man ikke, men dette var visst nok det første».*¹¹

Kona til Hans Andersen døde i 1797 og i folketellingen fire år senere beskrives han som: *«Enkemand - lever af sit hold og er kunstner»*.¹² Margrethe og Ludvig hadde på den tid overtatt gårdsdriften – han er i samme telling «Jordbrugende bonde og skomager». De hadde da syv barn i alderen 12 til 4 år – senere kom det fire til. Av disse elleve vokste ni opp og vi har kjennskap til at minst seks av dem ble brukskunstnere – en av dem i tillegg urmaker. Hans døde i 1810 av «Alderdoms Svagheid» som det står i kirkeboken.¹³

«Kunstnerkollektivet» på Helløya må ha vært noe ganske utenom det vanlige for den tiden. Vi vet ikke så mye om Margrethe og Ludvig, men sammen med mestersmeden Hans Andersen må de ha skapt et miljø som har vært svært så gunstig for utvikling av barnas kunstneriske evner. Om noen av dem er det skrevet følgende:

Hans Kristian (1789-1845) var eldst. Vinteren 1815 skrev presten til amtet og foreslo bevilling til å drive eget handverk. Sommeren etter fikk han prestens anbefaling til å reise til Bergen for å gå i gullsmedlære *«hvortil han har meget gode naturanlæg og stor Lyst»*. Om han reiste vet vi ikke.¹⁴

---

⁹ Ministerialbok Vefsn 1730-1752; døpt 1737 Domini Septuagesima (17. februar 1737)

¹⁰ «Brønnøy gård og slekt» b. III s. 105

¹¹ «Brønnøy Gård og slekt» b. III, s. 106 og s.505-506 /Anders Mehlum (1848-1942) var redaktør for tidskriftet «Nu» som kom ut i Kristiania (Oslo) fra 1894 til 1932

¹² Folketelling 1801, Nordland, Brønnøe. Heløen.

¹³ Ministerialbok Brønnøy 1810 (Hans Andersen Heløe døde 25. juni av «Alderdoms Svagheid», gravlagt 4. juli.)

¹⁴ «Brønnøy Gård og slekt» b. III s. 106 - 107

Peder Johan (1790-1870) het den nest eldste. Han dro i 1813 til Bergen for å gå i gullsmedlære og bosatte seg senere i Trondheim. I 1833 leverte han som gravør, fem trykkblokker til andreutgaven av de 1/5 spesidalersedlene som Norges Bank utstedte. Nordhuus skriver at han «*har stukket pladerne til nogle av vore Bancosedler. Han havde ikke vært i nogen Lære, men taget alt, saa at sige af sit eget Hoved*».¹⁵

Jens Grønbech (1792-1853) - urmaker og sølvsmed - morfar til Marie på Vesterøya og følgelig oldefar til de 10 barna hennes. Vi kommer tilbake til ham senere.

Eilert Andreas (1794-1878) var den fjerde i rekken som vi vet var sølvsmed. Muligens hadde han i likhet med flere andre av brødrene vært i Trondheim for å gå i lære for i 1827 giftet han seg med Elen Martha Fastesdr som kom derfra. I 1828 ble første barnet født og samme året flyttet familien til Herøy. Han kalles da «kunstarbeider» og hun tituleres som «linveverske». De var i Herøy til 1840 og vender så tilbake til Helløya med 5 barn.¹⁶ Flytter så til Toft. I årene 1851 til 1860 dør kona og tre av barna. I følge kirkebøkene er det oppgitt «almidelig sykdom» hos den 14-årige datteren som dør i 1851 og «brystsykdom» hos kona og de to andre barna.¹⁷ De kan være rimelig å anta at de har hatt tuberkulose. I 1862 får Eilert slag og blir lam i en side. Etter dette kommer han tilbake til Helløya og bor hos søsteren Karen Marie og hennes mann Petter Walsøe. I folketellingen 1865 oppgis situasjonen hans å være «logerende» med yrke som «sølvsmed».¹⁸ Ti år senere bor han fortsatt på Helløya. Understøttes nå av Petter Walsøe og fattigvesnet.¹⁹ Han dør på Toft som fattiglem i 1878.

Foruten stemplene til Jens «JL» og Eilert «EL» finnes også et stempel i form av en seksoddet stjerne som tradisjonsmessig føres tilbake til sølvsmedene fra Helløya. To stjerner over hverandre med to stjerner på tvers.

Denne skjeen er laget av en av sølvsmedene fra Helløya. De hadde gjerne en inngravert rose på bladets forside. Baksiden på denne har initialene til **Nikolai Kristian Jonsen** og **Hanna Sirina Jensdatter** – foreldrene til Marie på Vesterøya. (Foto: Jon Helland: «Brønnøy Gård og slekt» b. III, s. 107)

¹⁵ John A. Nordhuus «Beskrivelse af Brønnøe Hovedsogn» / «Brønnøy Gård og slekt» b. III s. 107

¹⁶ «Brønnøy Gård og slekt» b. III, s. 113

¹⁷ Ministerialbok Brønnøy, 1837-1874, døde

¹⁸ Folketelling 1865, Brønøe, Heløen

¹⁹ Folketelling 1875: Brønø, Helø

To av døtrene til Ludvig og Margrethe drev også med håndverksvirksomhet – **Else Falch** (1803-1839) og **Karen Marie** (1807-1876). Om Elses arbeider vet vi en del for hun er indirekte omtalt i fransk litteratur i tillegg til at John A. Nordhuus har skrevet om henne. 20 år gammel flytter hun til Tjøtta for å være tjenestepike, men kom tilbake og ut fra det Nordhuus skriver må hun på det tidspunkt være en habil kunsthåndverker. I 1831 giftet hun seg med Petter Walsøe og fikk datteren Anne. Vi skal følge denne slektslinjen videre. Dels fordi det er Elses etterkommere som fortsetter på Helløya til den blir solgt ut familien, dels fordi den har en interessant litterær fransk tilknytning og dels fordi den grenen senere kommer i kontakt med familien på Kvitingan. Først til det litterære.

Leonie d'Aunet (1820-1879) - fransk forfatter og journalist - reiste som 18-åring fra Trondheim til Tromsø med dampskipet "Prinds Gustav" som i 1832 hadde startet opp jevnlig sommertrafikk mellom de to byene. Fra Tromsø tok hun seg opp til Svalbard og ble den første kvinnelige turist som tok seg dit. I 1848 skrev hun en bok om reisen – *Voyage d'une femme au Spitzberg*. På turen nordover kysten ankret skipet opp ved Torghatten slik at passasjerene kunne bese fjellet. Her møter Leonie Peter Walsøe, da 36 år og bosatt på Helløya sammen med kona Else - barnebarn til kunstsmeden Hans Andersen. Den litterære beskrivelse er som følger:

"... I nærheten av dette fjellet fikk vi besøk av en liten mann som kom roende til dampskipet og med ivrige geberder gav tegn til at han skulle om bord. Han var velkledd, i grønn ulldress og med fin, hvit skjorte. I motsetning til sine landsmenn hadde han velpleiet hår. ... Så snart han var kommet på dekk, åpnet han kurvene, som inneholdt et stort utvalg av kniver i alle størrelser. ... som er av beste kvalitet og dessuten meget pene på samme tid kunstneriske og primitive. Skjeftene er utskåret med utsøkt smak, ... Den lille mannen virket kvikk, våken, nysgjerrig og svært omgjengelig. Etter å ha satt ham i godt humør ved å kjøpe et anselig antall kniver av ham, kom jeg i prat med ham. ... Om vinteren laget han kniver, ... Om sommeren fisket han, og nøt dagen. Hans festdager var dampskipets anløp. Da tok han frem sin grønne bryllupsdress. ... å selge mange kniver, drikke vin og snakke med en masse mennesker, - det var for ham alle nytelser på ett brett. Det var på samme tid hans torvdag, hans nyttårskveld og hans karneval, alle årets forlystelser og adspredelser konsentrert på noen få timer. Mot kveld gikk han ned i båten sin igjen, med lommene tunge av penger, hodet tungt av vin, og rodde tilbake til sitt isolerte hjem. Han hengte på plass den grønne dressen og begynte straks å drømme om neste gang han skulle ta den frem igjen. Hvor mange mennesker finnes det ikke i Paris som har vin, sol og selskap hver dag, og likevel kjeder seg? Lykke er et relativt begrep".²⁰

Leonie var kjent som elskerinnen til Victor Hugo (1802-1885) og den litterære formen historien har fått kan tyde på at den store forfatteren kanskje har hatt en finger med i utformingen av beretningen. Historien hadde vel vært formulert annerledes om de hadde hatt kjennskap til at Petter Walsøe ikke selv var knivmakeren, men kun en som tok vare på konas – og egne – økonomiske interesser.

I sin beretning fra 1848 skriver John. A. Nordhuus om Else:

«Den omtalte Petter Walsøes kone – arbeider ved Siden af sine huuslige sysler, ret smukke og kostbare Knive; Skafterne er indlagte med Sølv; Perlemor og Skjelpadde i forskjellige Blomster og Figurer; Skjederne ere af Been og Horn, til dels med Ansigter af Been ikke større enn en Ert.» «Da jeg i 1833 var i Christiania, foreviste jeg fire stykker for L. St. Platou, den tid Statssecretair og Præces for

---

²⁰ «Voyage d'une femme au Spitzberg» Paris, Hacette, 1854

Selskapet for Norges Vel, der betragtede dem med Forundring. Senere fikk jeg endog Brev fra Directionen om at de ville kjøbe dem, men da den tilbudte Priis ei sto mig an, betakkede jeg mig skriftlig for Tilbudet.»²¹

Det er Else og Petters etterkommere som blir værende på gården helt til Elses barnebarn Johan Edvard Nilsen selger ut i 1896. I de vel 50 årene som ligger i mellom skjer i grove trekk følgende på Helløya.

Else dør allerede i 1839 – 36 år gammel. Da oppgjøret etter henne var ferdig i 1844 resulterte det i en pen arvelott til datteren **Anne Maria** (1834-1882) og faren Petter (1802-1881). Han gifter seg samme året med Elses yngre søster **Karen Marie** som også drev kunsthåndverksvirksomhet. Petter var således i posisjon til å overta forpaktningen av gården, noe han fikk tinglyst samme året. Svigermoren Margrethe dør i 1845 76 år gammel og det blir skifte mens Ludvig ennå lever. Auksjonen etter dem innbragte litt over 48 daler. Av kravene kom det største fra Petter og lød på 16 daler. Etter at alle var innfridd ble det tilbake 7 daler og de ble utlagt til begravellesvederlag for Ludvig – skomaker og flypionér - som holder ut i fem år til.

Else og Petters datter Anne blir i 1854 gift med **Nils Henrik Olsen** (1830-1918) fra Fjellsøya – en nevø av Petter. Folketellingen 1865 dokumenterer at Petter er gårdbruker, forpakter og fisker og bor sammen med kona Anne Pettersdatter. Sammen har de 5 barn i alderen 5 til 12 år. Eilert A. Ludvigsen, 72 år, er losjerende sølvsmed.²²

Ved folketellingen 1875 er Nils gårdbruker (leilending) og skomaker. Anne Marie er husholder. De har nå 9 barn. Petter Walsø er nå «Bedstefader», kårmann og fisker. Karen Marie er «Bedstemoder» og kreftpasient. Sølvsmeden Eilert, som er nå er blitt 82 år, er «Bedstemoders Broder» som «Forsørger af Søstermanden» med offentlig understøttelse av «Fattigvæset».²³

I løpet av de neste årene smuldrer familiens tilknytning til Helløya. Den kreftsyke Karen Marie dør i 1876, Petter 5 år senere. Eilert – den siste av sølvsmedsøsknene - kom til Toft hvor han døde i 1878.

Anne og Nils fikk 11 barn i løpet av 25 år fra 1854 til 1879, men hun dør i 1882 og etterlater seg fire mindreårige i alderen 11 til 3 år. Som aleneforsørger hadde Nils vanskelig for å finne tid til å ta vare på de minste og samtidig skaffe inntekt til livsopphold. Vinteren 1886 overlater han dem til seg selv mens og drar på Lofotfiske i et håp om å bedre økonomien. Det faller ikke heldig ut – kommunens forsorgsvesen må trå hjelpende til og Nils blir dømt til 10 dagers fengsel i tillegg til bot på 10 daler for omsorgssvikt.²⁴ De eldste barna har på den tid flyttet ut og etter hvert fått egne familier.

Samme året som Nils var på Lofoten gifter sønnen Johan Edvard Zahl seg med Karoline Johansdatter fra Sømhovd i Vik. Året etter er det han som får forpaktningbrev på Helløya og driver gården. I 1894 kjøper han Helløy av «de Angellske Stiftelser». Imidlertid flytter han og kona samme året til hennes farsgård på Sømhovd og overtar der. To år senere blir Helløya solgt ut av slekten. Flere av øsknene får også familier på Vik. Faren Nils blir kårmann på Sømhovd hvor han dør i 1918.

²¹ John A. Nordhuus «Beskrivelse over Brønnøe Hovedsogn», 1848 / «Brønnøy gård og slekt» b. III s. 108

²² Folketelling 1865, Nordland, Brønnø, Heløe

²³ Folketelling 1875, Nordland, Brønnøy, Helø.

²⁴ «Brønnøy Gård og slekt», b.III, s. 109

Nå tar denne historien en vending til Kvitingan og folkene der. Først litt tilbake i tid.

Sølvskjeen vi har bilde av foran, har tilhørt Hanna Jensdatter og Nikolai Jonsen - foreldrene til Marie. Rundt 1870 flyttet de fra Toft og overtok en av de to «gårdene» på Kvitingan. I folketellingen 1891 er Nikolai, Hanne og sønnen Jæger registrert på øyene sammen med to morløse barnebarn – Ole Andreas og Josefine Marie.²⁵

Fra samme telling får en vite at på Helløya bodde Johan og Karoline samt fire av hans søsken. I tillegg kårkallen Nils som drev med skomakring og forsørget yngstemann. En eldre bror av Johan var på besøk. Det var **Edvard** som var blitt enkemann to år tidligere og hadde tre små barn i alderen to til fem år. Den eldste – Angeline - var sammen med ham på Helløya da registreringen ble foretatt.²⁶

Mine Sofie Jentoft (1854-1889) var eldste datter til Hanne og Nikolai – og søster til Marie. Som flere av søsknene var hun født og oppvokst på Toft. Atten år gammel får hun en sønn – Ole Andreas – med Johan Mølmann Olsen.²⁷ Fisker, bor på Toft og ett år eldre enn henne. Fem år senere er Mine registrert som leietaker (inderst) hos foreldrene på Kvitingan – yrket er fisker. Sønnen bor sammen med henne og besteforeldrene.²⁸ Hun må antakelig ha holdt forbindelsen med barnefaren for i 1879 får de et nytt barn sammen – Josefine Marie.²⁹ Han emigrerte til USA i 1881 og ble gift der borte.³⁰

I 1885 gifter Mine seg med sin tremenning Petter **Edvard** Nilsen (1855-1947) fra Helløya – sønn til Nils og Anne Marie. De får først to døtre, Angeline i 1886 og Henriette året etter. I 1889 bor de på Trælnes og her får de tvillingene Peder og Eldor. Mine dør en uke etter fødselen i barselfeber.³¹ Eldor lever i vel tre måneder før han må gi tapt for meslinger og kikhoste.³²

Edvard emigrerer til USA i 1903 sammen med enka Hermine Hansen og hennes tre barn. De gifter seg i 1908. Sønnen Peder følger etter i 1908 og tar navnet «Peter Nelson». I 1915 gifter han seg med Constance – datteren til Hermine. Angeline og Henriette forblir ugifte. Etter noen år i Trondheim flytter de Oslo hvor de dør i henholdsvis 1968 og 1965.³³

Angeline Charlotte Sang Nilsen (1886-1968) - Else Jensdatters oldebarn og Marie Kvittings niese. Hun var søster til Henriette Nilsen (1887-1965) og Peter Nelson (1889-1965).

Halvsøsknene deres, -Ole Andreas og Josefine Marie - bodde hos besteforeldrene på Kvitingan fra de var små. I 1896 ble Josefine gift med enkemannen Johannes Johnsen. Han var fra Vik, men bodde på Kvitingan. De emigrerte til Canada og familien tok senere etternavnet Wick. Josefine fikk seks barn og døde i 1920. Ole Andreas bodde fortsatt på Kvitingan i 1891. Flere ting tyder på at han dro til USA og døde der borte i 1934.

²⁵ Folketelling 1891; Brønnøy, tellingskrets 4, husliste 15 Kvitingen

²⁶ Folketelling 1891; Brønnøy, tellingskrets 4, husliste 20 Helø

²⁷ Ministerialbok Brønnøy 1834-1874, fødte 1872

²⁸ Folketelling 1875, Nordland, Brønnøy.

²⁹ Ministerialbok Brønnøy 1875-1885, fødte 1879.

³⁰ «Brønnøy Gård og slekt» b. IV, s. 162-163

³¹ Klokkebok Brønnøy 1887-1903; døde 1889

³² Ministerialbok Brønnøy 1886-1900, fødte 1889

³³ «Brønnøy Gård og slekt» b. III, s. 118-119

Tilbake til slektslinjen som forbinder mestersmeden Hans Andersen med Marie på Vesterøya. Først mer om hennes morfar - sølvsmeden **Jens Grønbech Ludvigsen** (1792-1853).

I 1816 fikk han prestens anbefaling om å få reise til Trondheim for å gå i urmakerlære. Det gjorde han og arbeidet der i noen år. Giftet seg med Sofie Kristine Andersdatter (1791-1853) og de fikk tre barn i Trondheim før familien flyttet hjem til Helløya rundt 1827. Her fikk de tre til. I forbindelse med sønnen Eilerts dåp 2. mars 1826 i Strindheim kirke, blir han titulert som «Uhrmager».³⁴ I militære ruller fra 1835 kalles Jens for husmann og bor antakelig på plassen Lundervika. Rundt midten av 1840-tallet var familien fortsatt på Helløya, men noen år senere bor de hos sønnen Gunerius som også syslet med sølvsmedarbeide ved siden av småbruket på Karijord (Rodal).³⁵ Her døde Jens og Sofie med fem dagers mellomrom i januar 1853 og ble gravlagt på samme dag.³⁶ De kalles da innerstfolk (leietakere) og etterlot seg et bo med verdier for 49 daler. Alt gikk med til kreditorene. Etter at Jens kom tilbake fra Trondheim ser det ut til at han i for det meste arbeidet som sølvsmed.

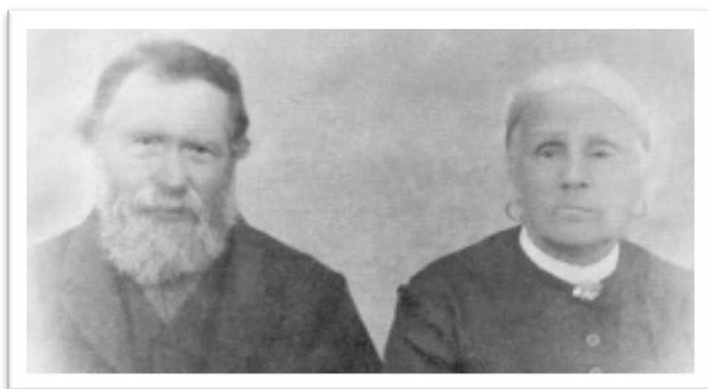
Barna til Jens og Sofie var i rekkefølge:

- ❖ Laurits Andreas (1821-1852) g.m. Gjertrud Marie Pedersdtr i 1850, Torget - ingen barn
- ❖ **Margrethe** Albertine (1823-1892) g.m. Jon Hansen Krusko i 1859, Toft - 3 barn
- ❖ Eilert **Gunerius** (1826-1891) g.m. Maren Johanna Bendiksdtr. i 1855, Karijord (Rodal) – 9 barn
- ❖ **Hanna** Sirina (1828-1914) g.m. Nikolai Kristian Johnsen i 1854, Kvitingan - 10 barn
- ❖ Maren Kristine (1831-1889) g.m. Hans Petter Pedersen i 1883, Toft - ingen barn.
- ❖ Hans Andreas (1834-1904) g.m. Else Marie Pedersdtr. i 1860, Mo – 7 barn

Margrethe kom til Toft og giftet seg med Jon Krusko - en bergenser som holdt til der. De bodde på plassen Toftshaugen og fikk tre barn. Om henne er det fortalt: «*Margrethe var, som flere andre i hennes familie, dyktig i handverksvirksomhet. Hun laget flotte knivskift med innlagte muslinger.*»³⁷

Hanna Sirina Jensdtr og **Nikolai** Kristian Jonsen (1827- 1913)

Bilde fra «Brønnøy Gård og Slekt» b.II s. 491

³⁴ Ministerialbok Strinda prestegjeld, Lade sokn 1823-1840, døpte 1826.

³⁵ «Brønnøy Gård og slekt» b. I, s. 207

³⁶ Ministerialbok Brønnøy 1834-1874, døde 1853.

³⁷ «Brønnøy Gård og slekt» b. III s. 155

Hanna og Nikolai giftet seg i 1854. Han var født og oppvokst på Sandvær i Sømna – naboværet til Kvitingan. Etter at Nicolai og Hanna i nærmere 15 år hadde holdt til på Toft – først som losjerende (inderster) og siden som plassfolk på Korngården østre – overtok de «øvergården» på Kvitingan rundt 1870 og flyttet dit. Nicolai og Hanna fikk 10 barn, men bare fem nådde voksen alder. Det var:

- ❖ **Mine** Sofie Jentoft (1854-1889) 2 barn med Johan Mølmann Olsen;
g.m. Edvard Falk Nilsen i 1885, Helløya - 4 barn
- ❖ **Henriette** Lovise (1862-1927) g.m. Adolf Trondsen, Vega - 6 barn
- ❖ **Marie** Hass (1864-1951) g.m. Edvard Alexander Klæboe Pedersen, Kvitingan – 11 barn
- ❖ **Kornelia** Sofie (1866-1932) g.m. Albert Sakariassen, Ånvik – 10 barn
- ❖ **Jæger** Kristian Hass (1862-1953) g.m. Albertine Andreasdr, Kvitingan – ingen barn

I «Brønnøy Gård og slekt» er følgende historie referert:

«Per Olsen var en gang med Nikolai på fiske i Malmen (noen holmer et godt stykke vest for Kvitingan). De hadde med seg ei tomtønne til å ha tran i. Den ble liggende ute om natta i landvindsrokk og snar tuta det både høyt og lavt i «Spunsjholet». Det trodde Nikolai fullt og fast var sjødraugen. Det nyttet lite for Peder å forklare hva lyden kom av. En annen gang overnattet han alene i ei bu på Malmen. For sikkerhets skyld var tollekniven satt fast i veggen overfor der han lå slik at han kunne komme lett til den om det skulle være noe, utpå natta følte han det som om noen ville velte seg opp i køya hans. Nikolai ble redd og grep etter kniven, men den var vekk. Det måtte være sjødraugen som hadde vært på ferde igjen og tatt redskapet med seg.»³⁸

I 1875 kaltes Nikolai «Gaardbr. (lej), fisker, stort Æg- og dunvær».³⁹ Kvitingan var som mange andre eiendommer i regionen eiet av «de Angellske Stiftelser» i Trondheim. Tre år senere forlangte han utskifting, men den ble ikke påbegynt før vel ti år etter. Holmer og skjær ble fordelt mellom de to oppsitterene på været. Noen av småøyene skulle være allmenning. Her skulle også eggsankingen være felles. I 1882 ble innmarka ordnet slik at Nikolai-delen ble på sørsiden av den optrukne grenselinjen.

Datteren Mines to eldste barn – Ole Andreas og Josefine Marie – bodde hos besteforeldrene fra de var små. Ole var jevn gammel med Jæger, sønnen til Hanna og Nikolai, og han ble konfirmert sammen med morbroren i Vik kirke i 1887. Johansen-barna bodde fortsatt på Kvitingan i 1891 i følge folketellingen det året. Hun blir konfirmert på Vik i 1894 og ble gift to år senere med enkemann Johannes Johnsen som leide husvære på Kvitingan og satt igjen med to små etter at kona døde i 1893. De fikk en sønn året etter giftermålet og emigrerte til Canada år 1900. Der fikk de fem barn til før Josefine døde i 1920. Broren hennes hadde reist til USA syv år tidligere og døde i Oregon i 1934.

Nikolai ble det året kalt leilending – «Fisker Dunvær og Gaardbrug for egen regning».⁴⁰ Ni år senere (folketellingen 1900) kalles han for «gaardbruker» og forpakter av det som gikk under navnet Nergården.⁴¹ I 1910 er Nikolai og Hanna kårfolk hos Jæger som da har kjøpt bruket av Angellske stiftelser.⁴²

³⁸ «Brønnøy Gård og slekt» b. II s. 412

³⁹ Folketelling 1875; Nordland, Brønnøy

⁴⁰ Folketelling 1891; Brønnøy, krets 4, husliste 15 (Digitalarkivet s. 2137)

⁴¹ Folketelling 1900; Nordland, Brønnøy

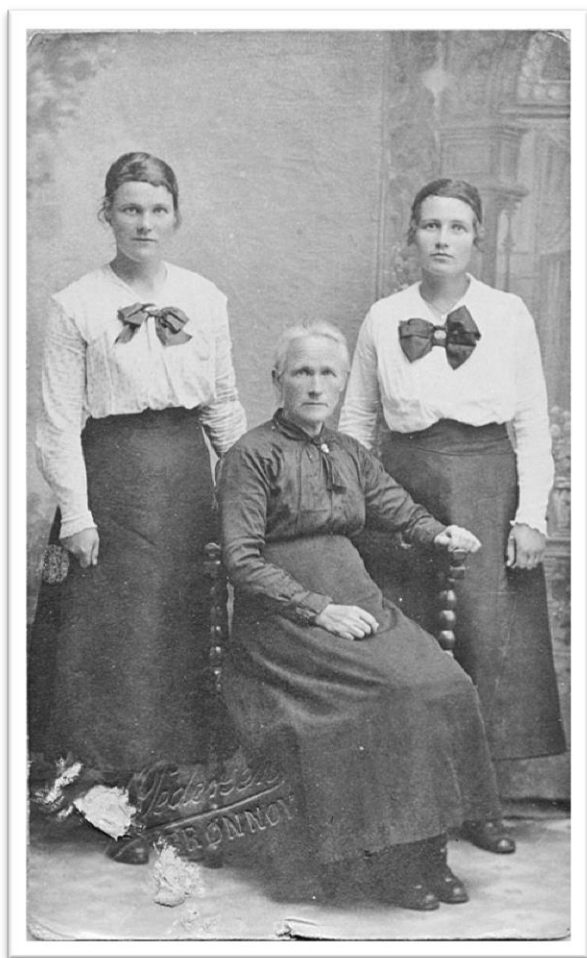
⁴² Folketelling 1910; Nordland, Brønnøy

Like ved «heimøya» der Nikolai hadde bruket sitt, ligger den lille Vesterøya. Her bodde datteren **Marie** og de 10 barna hennes. Paul Tjønnøy har beskrevet familien i en av sine erindringer fra øyriket. Her følger noen linjer:

«Det sto ei fin lita stue her ute – malt og velholdt. Grønne vinduskarmer var det visst også.» «Det var ikke noe lite naust. Det rommet flere båter, bruk av alle sorter, rakved, materialer.» «Færingen var lenge i bruk, med seil til hjelp i lagelig vind.» «Men omsider kom motoren til Vesterøya – ei stor skøyte etter den tids forhold. Den innvarslet en ny tidsepoke der den kom dunkende opp sundet.» «De var tidlig med på utviklingen – guttene der ute på Vesterøya. De så mulighetene som lå i motoren som framdriftsmiddel – de var klarsynte og driftige.» « Hun fikk mye igjen for slitet, mor Marie, med å oppleve at barna kom seg godt til og skikka seg vel».⁴³

Amanda og en av guttene døde i 1918 av spanskesyken. Flere av de andre barna reiste bort og noen år senere var det slutt på Vesterøya. Marie flyttet til sønnen Alfred som var blitt fiskerbonde på Trælnes i Brønnøy. Her bodde hun til sin død i 1951 – 87 år gammel.

Vi har nå kommet tilbake til der vi begynte denne historien. Fortsettelsen er en annen saga.

Marie Hass Nikolaisdatter (1864-1951).

Marie med døtrene Anna og Jenny.

Fra mestersmeden på Helløya – Hans Andersen - kan en følge en spesiell egnethet for håndverk ned gjennom generasjonene. For også blant Maries etterkommere dukker det opp personer med særlig begavelse for utforming, form og stil.

Er det miljø og/eller arv? I fall det er arv – hvem kommer genene fra?

⁴³ Paul Tjønnøy «Gjensyn med Vesterøya», artikkel i Brønnøysund Avis 13. mai 1985

Vesterøya før fraflyttingen.

Båten het «Trygve» og var registrert på Alfred Edvardsen (Kvitting). Den var bygget i 1911, 30 fot lang og hadde en Gideon glødehodemotor (semidiesel) på 6 hk. (Merkeregisteret for fiskefartøyer 1926.)

Maleri av Harald Laukholm. (Tilhører Geir Sandholm)

Gjensyn med Kvitingan. Søsknene Emma og Ole Kvitting sammen med Geir Sandholm – Johan Kvittings barnebarn. Bildet er tatt omkring 1956. Nå er alt borte -naturen har tatt tilbake sitt.

